

Nr 130

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en för krigsmakten gemensam krigshögskola m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 142 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 april 1960, föreslagit riksdagen att godkänna vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit angående inrättande av en för krigsmakten gemensam krigshögskola m. m.

Den militära högskoleutbildningen bedrivs i Sverige försvarsgrensvis vid krigshögskolan (KHS), sjökrigshögskolan (KSHS) och flygkrigshögskolan (FKHS). Dessa högskolor lyder direkt under försvarsgrenscheferna utom i förvaltningshänseende, där de lyder under vederbörande centrala förvaltningsmyndighet.

Vid KHS meddelas undervisning på tre utbildningslinjer, nämligen stabslinjen, vapentekniska linjen samt ingenjörslinjen. Utbildningstiden vid KHS är två år eller något längre. Vid KSHS anordnas allmän kurs samt högre kurser, nämligen stabskurs, förbindelsekurs och tekniska kurser. Även en marinintendenturofficerskurs anordnas vid KSHS. Utbildningstiden är för närvarande vid allmänna kursen sex månader och vid stabskursen 14 månader. Vid FKHS anordnas allmän kurs, stabskurs och teknisk kurs. Allmänna kursen omfattar för närvarande omkring sju månader och högre kurserna omkring 12 månader. — De olika högskolornas verksamhet är endast i obetydlig omfattning samordnad.

Departementschefen har redogjort för huvudpunkterna i högskoleutredningens betänkande angående den högre stabsubildningen, för försvarsgrenschefernas yttranden däröver samt för överbefälhavarens förslag i ämnet.

Högskoleutredningens förslag som i huvudsak begränsats till den högre stabsubildningen innebär i huvudsak följande. Med hänsyn till den militärtekniska utvecklingen förutses ett ökat sammanhang mellan totalförsvarets, främst krigsmaktens olika delar, vilkas inbördes beroende jämväl kan förutses komma att öka. Utvecklingen betingar krav på fördjupad kännedom om totalförsvarets olika delar hos officerare i samtliga operativa ledningsorgan. Mot bakgrunden härav anses erforderligt att dels

förlänga utbildningstiden vid KSHS och FKHS stabskurser dels i görligaste mån samordna utbildningen för elever ur olika försvarsgrenar i syfte bibringinga eleverna en enhetlig grundsyn på försvarsproblemen. Enligt utredningens bedömanden kan cirka 40 % av stabsutbildningen samordnas. Verksamheten kan enligt utredningen principiellt bedrivas antingen vid en gemensam högskola eller inom en organisation med tre högskolor och beslutande samordningsorgan för den samordnade undervisningen. Utredningen har för sin del stannat för den senare lösningen. I enlighet härmed föreslås ett överbefälhavaren underställt samordningsorgan, en högskoleinspektör, skola leda den samordnade undervisningen vid KHS, KSHS och FKHS. Dessa kvarstår och förutsättes alltjämt vara underställda respektive försvarsgrenschefer. Inrättandet av samordningsorganet och erforderlig utökning av lärarpersonalen beräknas medföra en kostnadsökning av cirka 290 000 kronor. Utbildningen vid högskolorna förutsättes omfatta — förutom den högre stabsutbildningen — de allmänna och tekniska kurserna vid KSHS och FKHS. Utredningen tar inte ställning till huruvida undervisningen vid KHS tekniska linjer alltjämt bör bedrivas vid högskolan eller annorstädes; i vart fall anses någon gemensam utbildning för KHS stabslinje och dess tekniska linjer ej möjlig. Utredningen anser det däremot olämpligt att ansluta den föreslagna allmänna krigshögskolekursen för armén till KHS. — All erforderlig högre stabsutbildning anses icke kunna äga rum vid krigshögskolorna. En kompletterande stabsutbildning för vissa särskilt kvalificerade befattningar bedömes erforderlig. Det föreslås att denna utbildning för särskilt uttagna officerare — stabsaspiranter — skall bli tvåårig. Aspiranterna bör tjänstgöra en period vid försvarsstaben, en period vid annan än egen försvarsgren och två perioder vid egen försvarsgren. Tjänstgöringen vid försvarsgrenarna bör ske i central och regional instans. I aspirantutbildningen bör också ingå fältövningar och större övningar vid staber eller förband.

Försvarsgrenscheferna, som yttrat sig över utredningens förslag, har i princip tillstyrkt, att en ökad samordning av utbildningen vid högskolorna kommer till stånd. Arméchefen har emellertid ansett, att detta lämpligast bör ske genom tillskapandet av en gemensam högskola. Arméchefen hävdar, att utbildningen vid arméns allmänna krigshögskolekurs och vid de tekniska linjerna också bör vara knuten till högskolan. Chefen för marinen, som anser, att nuvarande tre högskolor bör bibehållas, föreslår, att ledningen av den samordnade undervisningen skall ledas av en högskolestyrelse bestående av de tre högskolecheferna i stället för av en högskoleinspektör. Även flygvapenchefen har ansett, att de nuvarande högskolorna bör bibehållas och att samordning av undervisningen bör ske i en högskolestyrelse, därest inrättande av en beställning för högskoleinspektör av ekonomiska skäl icke kan komma till stånd. Cheferna för marinen och flygvapnet har i princip biträtt förslaget om kompletterande stabsutbildning.

Överbefälhavaren har i huvudsak biträtt utredningens förslag till målsättning för stabsutbildningen. För att nå ökad samordning av undervisningen mellan de olika linjerna är det enligt överbefälhavarens mening nödvändigt att kurstiderna så långt möjligt överensstämmer. Marinens och flygvapnets högskoleutbildning föreslås därför förlängd till två år. Enligt överbefälhavarens mening bör grundtanken vid utformandet av högskoleutbildningens organisation vara en gemensam högskola för samtliga försvarsgrenar. Denna högskola bör lyda direkt under överbefälhavaren men försvarsgrenscheferna bör tillförsäkras erforderligt inflytande på de delar av undervisningen som faller inom deras ansvarsområde. Överbefälhavaren föreslår vidare, att till högskolan bör hänföras ej enbart stabskurserna utan även tekniska och allmänna kurser vid alla försvarsgrenar. Enligt överbefälhavaren torde det nämligen vara möjligt att även samordna den tekniska utbildningen. Vidare föreslår överbefälhavaren, att utbildningen för särskilt kvalificerade befattningar kompletteras med aspiranttjänstgöring för vissa uttagna officerare.

Den militärtekniska utvecklingen skärper enligt departementschefens mening kraven på smidig och effektiv samverkan mellan olika försvarsfunktioner. Den tekniska och taktiska utvecklingen bidrager till att sudda ut gränserna mellan olika försvarsgrenar. Om disponibla resurser skall kunna brukas effektivt måste en ökad integration av försvarsgrenarna ske. Förståelse för och kunskap om samtliga stridsmedel kommer att krävas av krigsmaktens personal i ledande befattningar.

Mot bakgrunden härav är det erforderligt att söka samordna utbildningen av dem som skall bekläda viktigare befattningar inom krigsmaktens ledning. Här om råder enighet. Det synes ej heller råda delade meningar om behovet av en förstärkning av den högre stabsutbildningen särskilt för marinens och flygvapnets officerare. Åsiktssmottningar förekommer däremot i fråga om hur utbildningen organisatoriskt skall inpassas inom krigsmakten.

För egen del anser departementschefen övervägande skäl tala för att den högre utbildningen inom krigsmakten organisatoriskt inordnas i en gemensam högskola. Pågående omprövning av krigsmaktens högsta ledning bör ej utgöra hinder för att beslut härom fattas nu. En gemensam högskola bör nämligen lätt kunna inpassas i organisationen oavsett vilken ställning som tages till organisationen av den högsta militärledningen. Vid nuvarande organisation bör högskolan lyda direkt under överbefälhavaren och försvarsgrenschefernas inflytande säkerställas genom direktiv- och inspektionsrätt med avseende på den icke samordnade delen av undervisningen.

Vid den nya högskolan bör bedrivas utbildning som svarar mot de nuvarande högskolornas allmänna kurser, stabskurser och tekniska kurser. Departementschefen erinrar om att han vid anmälan av proposition rörande

befälsordningen vid armén m. m. föreslagit inrättande av en allmän krigshögskolekurs om cirka 8 månaders längd, obligatorisk för alla arméns officerare (prop. 1960:109, s. 52). Kursen bör som departementschefen då underströk vara organisatoriskt fast knuten till nuvarande krigshögskoleutbildning. Även den allmänna kursen vid armén bör följaktligen anslutas till den gemensamma krigshögskolan. Vad gäller marinintendenturkursen vid nuvarande KSHS förutsätter departementschefen att ställning i denna del tas i anslutning till pågående utredningar rörande inrättandet av en gemensam intendenturkår.

Vad gäller den högre stabsundervisningen bör den samordnas i den utsträckning som är erforderlig för att åstadkomma förutsättningar för en gemensam militär grundsyn hos personal i ledande befattningar inom krigsmakten. Departementschefen kan i princip biträda föreslagen förlängning av stabskurserna för marinens och flygvapnets officerare. Högskoleutredningen har icke behandlat frågan om samordning av försvarsgrenarnas tekniska undervisning. I likhet med överbefälhavaren utgår departementschefen emellertid från att en samordning även i fråga om denna undervisning skall vara möjlig i icke ringa utsträckning. Förutsättningarna här för bör närmare utredas. En viss samordnad undervisning bör eftersträvas även vid de allmänna kurserna.

Departementschefen ansluter sig till uppfattningen att hela den utbildning, som behöver bibringas officerare för att de skall kunna bekläda särskilt kvalificerade befattningar vid högre staber och särskilt kvalificerade lärarbefattningar samt för att de sedermera skall kunna tjänstgöra som chefer för högre förband, icke kan meddelas inom den föreslagna utbildningstiden vid högskolan. Departementschefen räknar därför med att vissa särskilt uttagna officerare, stabsaspiranter, ges kompletterande stabsutbildning — aspiranttjänstgöring — i form av praktisk stabstjänstgöring och fältövningar m. m. Stabstjänstgöringen bör enligt departementschefens mening i huvudsak utformas i överensstämmelse med högskoleutredningens förslag. Det synes betydelsefullt att tjänstgöringen även omfattar tjänstgöring vid andra försvarsgrenar än den egna och om möjligt även regional stab.

Under det hittillsvarande utredningsarbetet synes icke ha gjorts någon precisering av antalet befattningar för vilka bör krävas genomgång av högre stabsutbildning vid krigshögskola eller fullgjord stabsaspiranttjänstgöring. Detta oaktat synes i princip ha förutsatts oförändrat antal elever på de högre stabskurserna. Antalet elever bör enligt departementschefens mening stå i bestämd relation till redovisade krigs- och fredsorganisatoriska behov. En kvantitativ begränsning har emellertid betydelse icke blott med hänsyn till utbildningens kvalitativa nivå utan även ur ekonomiska synpunkter. Departementschefen förutsätter att frågan uppmärksammas ytterligare vid det fortsatta utredningsarbetet.

Vid bifall till föreliggande principförslag bör enligt departementschefens mening tidpunkten för högskoleutbildningens organiserande på en gemensam högskola bestämmas av när inflyttning kan ske i f. d. Svea artilleriregementes etablissement. Departementschefen räknar med att detta skall kunna ske under de närmaste budgetåren. Departementschefen erinrar i detta sammanhang om att under det i årets statsverksproposition (bil. 26, s. 9—10) äskade investeringsanslaget Vissa byggnadsarbeten för armén medel beräknats för en första etapp för erforderliga byggnadsarbeten m. m. inom nämnda etablissement för tillgodoseende av högskolornas behov. Departementschefen anser emellertid, att även innan en flyttning verkställts inom nuvarande organisation med tre högskolor en viss samordning av i vart fall stabsutbildningen skall kunna ske redan vid de kurser som inrycker instundande höst.

Den principiella utformningen av den högre militära utbildningen är enligt departementschefens mening av sådan betydelse för krigsmaktens utveckling att riksdagens godkännande bör inhämtas. I det föregående har departementschefen redovisat sina förslag i ämnet. Däremot tager departementschefen i förevarande sammanhang icke ställning till personalbehovet för den gemensamma krigshögskolan. Denna fråga torde på sedvanligt sätt få prövas i samband med de årliga medelsäskandena. Icke heller är departementschefen för nävarande beredd att framlägga förslag till detaljorganisation m. m. för den nya högskolan. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles besluta härom liksom att i övrigt reglera erforderliga övergångsåtgärder m. m. i anledning av den nya organisationen.

Utskottet. Frågan om en utökad samordning mellan försvarsgrenarnas högskolor har sedan länge varit föremål för överväganden. I den nu föreliggande propositionen har departementschefen på grundval av ett av försvarets högskoleutredning av år 1958 framlagt betänkande i ämnet förordat vissa principiella riktlinjer i sådant avseende.

I tidigare sammanhang har understrukits vikten av att den högre officersutbildningen bland annat bör leda till att den personal, som avses bekläda viktigare poster i staber och förband, oberoende av försvarsgrenstillhörighet, ges en enhetlig och entydig militär grundsyn på våra försvarsproblem. Mot denna bakgrund har det befunnits erforderligt, att den militära högskoleundervisningen i möjligaste mån samordnas. En sådan åtgärd skulle också bidra till att påskynda den integration av försvarsmaktens olika funktioner, som den militärtekniska och strategiska utvecklingen torde komma att kräva.

I angivna syfte ha förslag framlagts, att den militära högskoleundervisningen skall bedrivas antingen vid en gemensam högskola eller inom en organisation med tre högskolor och beslutande samordningsorgan för den samordnade undervisningen. Vid sin bedömning av denna fråga har

utskottet i likhet med departementschefen funnit övervägande skäl tala för det förstnämnda alternativet, vilket alltså av utskottet förordas.

För närvarande äro stabskurserna vid marinen och flygvapnet tidsmässigt kortare än vid armén. En förlängning av dessa kurser har ur flera synpunkter ansetts önskvärd. Utskottet vill biträda detta förslag.

Då den utbildning, som erfordras för att bekläda särskilt kvalificerade befattningar vid högre staber m. m., icke lär kunna inrymmas i utbildningstiden vid högskolan, vill utskottet i likhet med departementschefen tillstyrka, att särskilt uttagna officerare — stabsaspiranter — ges kompletterande utbildning i form av praktisk stabstjänstgöring och fältövningar m. m. Utskottet vill i detta sammanhang understryka departementschefens uttalande, att antalet elever på de högre stabskurserna bör stå i bestämd relation till redovisade krigs- och fredsorganisatoriska behov.

Vad departementschefen i övrigt anfört beträffande den principiella utformningen av den högre militära utbildningen har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 april 1960 föreslagit angående inrättande av en för krigsmakten gemensam krigshögskola m. m.

Stockholm den 17 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Bertil Petersson, Bengt Gustavsson, Kaijser och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Jansson i Kalix, Staxäng, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, fru Lewén-Eliasson, herrar Johansson i Norrköping, Larsson i Hedenäset och fröken Vinge.